

**Regeringens proposition
1975/76:191**

om avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär;

beslutad den 18 mars 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås införande av ett system med formulär vid avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål, liknande det som redan tillämpas för brottmålsens del.

Förslaget avses träda i kraft den 1 januari 1977.

Förslag till Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrives i fråga om rättegångsbalken¹
dels att 30 kap. 14 § och 45 kap. 18 § skall upphöra att gälla,
dels att 17 kap. 7, 8 och 9 §§ samt 30 kap. 7 § skall ha nedan angivna
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

7 §

Dom skall avfattas skriftligen
och i skilda avdelningar angiva:

1. domstolen samt tid och ställe
för domens meddelande;
2. parterna samt deras ombud
eller biträden;
3. parternas yrkanden och in-
vändningar samt de omständig-
heter, varå de grundats;
4. domskälen med uppgift å vad
i målet är bevisat; samt
5. domslutet.

Dom skall avfattas skriftligen
och i skilda avdelningar angiva:

1. domstolen samt tid och ställe
för domens meddelande;
2. parterna samt deras ombud
eller biträden;
3. domslutet;
4. parternas yrkanden och in-
vändningar samt de omständighe-
ter, varå de grundats; samt
5. domskälen med uppgift å vad
i målet är bevisat.

Högre rätts dom skall, i den mån det finnes erforderligt, innehålla
redogörelse för lägre rätts dom.

Äger part fullfölja talan mot dom eller söka återvinning, skall i domen
givas tillkänna, vad han därvid har att iakttaga. Om underrättelse, som
tillika skall meddelas i hovrätts dom, stadgas i 54 kap. 14 §.

8 §²

Tredskodom, dom, varigenom
kärandens talan bifalles på grund
av svarandens medgivande, samt
dom, varigenom högre rätt fast-
ställer lägre rätts dom, må ut-
färdas i förenklad form. Närmare
bestämmelser därom meddelas av
regeringen.

Tredskodom, dom, varigenom
kärandens talan bifalles på grund
av svarandens medgivande, samt
dom, varigenom högre rätt fast-
ställer lägre rätts dom, må ut-
färdas i förenklad form.

9 §³

Innan dom beslutas, skall överläggning hållas.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag

¹ Senaste lydelse av
30 kap. 14 § 1974:573
45 kap. 18 § 1974:573.

² Senaste lydelse 1974:573.

³ Senaste lydelse 1973:240.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Erfordras på grund av målets beskaffenhet rådrum för domens beslutande eller avfattande, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

Vad nu sagts om måls avgörande efter huvudförhandling gälle ock, då mål avgöres vid sammanträde för muntlig förberedelse.

Avgöres eljest mål utan huvudförhandling, skall, så snart ske kan, överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen hålles tillgänglig å rättens kansli. Underrättelse om tiden för meddelandet skall senast samma dag avsändas till parterna.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av *domskälen* och *slutet* jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av *domslutet* och *skälen* jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen.

När mål avgjorts, skall skriftlig underrättelse om utgången i målet snarast givas parterna.

30 kap.

7 §⁴

Innan dom beslutas, skall överläggning hållas. Har nämnd säte i rätten, framställe ordförande saken och vad lag stadgar därom.

Då huvudförhandling ägt rum, skall samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande.

⁴ Senaste lydelse 1974: 573.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Avgöres mål utan huvudförhandling, skall, så snart ske kan, överläggning hållas samt domen beslutas, skriftligen avfattas och meddelas. Meddelandet skall ske genom att domen hålles tillgänglig å rättens kansli. Underrättelse om tiden för meddelandet skall senast samma dag avsändas till parterna.

Avkunnande av dom må ske genom återgivande av domslutet och skälen jämte meddelande av fullföljdshänvisning.

Har skiljaktig mening förekommit, skall denna meddelas parterna på samma tid och sätt som domen.

När mål avgjorts, skall skriftlig underrättelse om utgången i målet snarast givas den tilltalade. *Närmare föreskrifter härom meddelas av regeringen.*

När mål avgjorts, skall skriftlig underrättelse om utgången i målet snarast givas den tilltalade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977, då lagen (1974:802) om försöksverksamhet med avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär skall upphöra att gälla.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag ur
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-03-18

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Feldt, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Geijer

Proposition om avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär

1 Inledning

För att undersöka möjligheterna att genom formulär till domar och slutliga beslut i tvistemål underlätta utskrift och expediering av sådana avgöranden, har sedan den 1 januari 1975 vid vissa allmänna domstolar bedrivits försöksverksamhet med formaliserad domskrivning m.m. (se prop. 1974:153, JuU 1974:35, rskr 1974:334, SFS 1974:802, 1974:803, 1975:97).

I skrivelse den 19 november 1975 har domstolsverket lagt fram ett på erfarenheterna från försöksverksamheten grundat förslag till bestämmelser om avfattande av dom och beslut i tvistemål samt rapportering till vissa register m.m. Verkets förslag till ändring i rättegångsbalken (RB) bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

Yttranden över domstolsverkets skrivelse har efter remiss avgetts av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket, riksskatteverket, Sveriges advokatsamfund och Sveriges domareförbund. Hovrätterna har bifogat yttranden från fjorton tingsrätter.

I detta sammanhang bör vidare tas upp en av Svenska Bankföreningen och Sveriges Jordbrukskassaförbund genom skrivelse den 10 juli 1974 aktualiserad fråga om angivande av personnummer (organisationsnummer) i domstols dom och beslut m.m.

2 Nuvarande ordning m.m.

2.1 Tvistemål

Domstols avgöranden uppdelas efter sitt sakliga innehåll i domar och beslut. Rättens avgörande av själva saken sker genom dom medan annat rättens avgörande kallas beslut. Beslut varigenom rätten på annat sätt än genom dom skiljer saken från sig är slutligt beslut (17 kap. 1 § RB).

Enligt 17 kap. 7 § RB skall dom i tvistemål avfattas skriftligen och i skilda avdelningar ange

1. domstolen samt tid och ställe för domens meddelande,
2. parterna samt deras ombud eller biträden,
3. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter, varpå de grundats,
4. domskälen med uppgift på vad som är bevisat i målet,
5. domslutet.

Vidare skall domen innehålla fullföljdshänvisning. Högre rätts dom skall innehålla redogörelse för underinstansens dom, om det behövs. Vad som gäller om dom skall också tillämpas i fråga om slutligt beslut, om frågans beskaffenhet fordrar det (17 kap. 12 §).

Några uttryckliga bestämmelser om angivande av personnummer i dom och beslut finns inte. Ett år 1973 motionsvis väckt förslag härom avlogs av riksdagen under hänvisning till att det även utan direkt föreskrift torde vara uppenbart att personnummer bör anges även i domar och beslut (se JuU 1973:17 s. 22, rskr 1973:168).

Enligt 17 kap. 8 § RB får dom i tre fall avfattas i förenklad form. Detta gäller tredsdom, dom varigenom kärandens talan bifalls på grund av svarandens medgivande och dom varigenom överrätt fastställer underrättens dom. Sådana domar får enligt 3 och 5 §§ protokollskungörelsen (1971:1066) för de allmänna domstolarna (ändrad senast 1975:937) skrivas på avskrift av stämningsansökningen eller på försättsblad vid vilket sådan avskrift fogats, eller, när det gäller överrätts fastställande dom, på försättsblad vid vilket fogas avskrift av den överklagade domen.

Uppgift om domar och beslut i familjerättsliga mål skall i ej obetydlig omfattning sändas till andra myndigheter. Bestämmelser härom finns i kungörelsen (1952:87) angående äktenskapsregistret (ändrad senast 1975:99) och kungörelsen (1949:661) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter i mål och ärenden enligt föräldrabalken (ändrad senast 1975:98). Till äktenskapsregistret, som förs hos statistiska centralbyrån, skall från tingsrätterna sändas bl.a. uppgift angående domar i boskillnads- och äktenskapsskillnadsmål samt angående bodelningshandlingar och äktenskapsförord. Till barnavårdsnämnden i den kommun där barnet är kyrkobokfört skall tingsrätten lämna uppgift om dom angående avsaknad av äktenskaplig börd, faderskap beträffande barn under 18 år samt vårdnad

beträffande barn under 18 år. Är barnet under 16 år skall uppgift om vårdnaden också lämnas till vederbörande allmänna försäkringskassa. I fråga om barn som fyllt 18 år skall tingsrätten lämna uppgift om avsaknad av äktenskaplig börd eller faderskap till pastorsämbetet i barnets födelseort och i barnets, moderns och mannens kyrkobokföringsort. Tingsrätten skall vidare lämna besked angående omyndighetsförklaring eller hävande av sådan förklaring till pastorsämbetet i vederbörandes kyrkobokföringsort. Pastorsämbetena får vidare uppgift om domar på äktenskapsskillnad resp. avsaknad av äktenskaplig börd och faderskap beträffande barn under 18 år från äktenskapsregistret och vederbörande barnavårdsnämnd. Rapport enligt vad som nu sagts lämnas i regel enligt särskilda genom resp. kungörelse fastställda formulär.

Enligt 17 kap. 9 § RB skall dom i tvistemål meddelas antingen genom att avkunnas muntligt vid förhandling eller genom att hållas tillgänglig på rättens kansli (s.k. kanslidom). Vid förhandling skall i förekommande fall besked lämnas om tid för kanslidom. Avgörs mål utan förhandling meddelas avgörandet genom kanslidom. Underrättelse om tiden för meddelandet skall senast samma dag sändas till parterna. I 12 § anges att motsvarande bestämmelser skall gälla beträffande slutligt beslut i tvistemål.

Under år 1974 avgjordes i tingsrätt 53 600 allmänna tvistemål. Av dessa avsåg 20 540 äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan. Antalet övriga familjemål, dvs. stämningssmål, utgjorde 9 650. Med familjemål avses här mål om äktenskapsskillnad, boskillnad, äktenskaplig börd, faderskap till barn utom äktenskapet och omyndighetsförklaring eller hävande av sådan.

2.2 Brottmål

Bestämmelserna om innehållet i dom i brottmål (30 kap. 5 § RB) var ursprungligen i stort sett likalydande med motsvarande bestämmelser för tvistemål. År 1969 gjordes emellertid en ändring av ordningsföljden mellan de olika avsnitten i domen. Ändringen innebar att domslutet flyttades fram som en ny punkt 3, närmast efter de formella uppgifterna om domstolen och parterna m.m. men före avsnitten om yrkande och grunder samt domskäl.

1969 års ändring, vilken utgjorde ett led i en större reform beträffande domskrivningen i brottmål, var betingad av rationaliseringsskäl. Inom ramen för rättsväsendets informationssystem (RI) har sålunda med utnyttjande av ADB-teknik skett en radikal omläggning av olika brotts- och polisregister. Bestämmelserna om RI återfinns i kungörelsen (1970:517, omtryckt 1971:825, ändrad senast 1975:290) om rättsväsendets informationssystem. En grundläggande princip har vid uppbyggnaden av RI varit att endast s.k. primärdata, dvs. uppgifter om brottsanmälan eller dom, skall föras in i registren. De uppgifter som behövs för RI hämtas i första hand direkt från den originalhandling som upprättats under brottmålsprocessen eller från en kopia av handlingen. Härigenom undviks sådana fel som kan

uppkomma om uppgifterna måste föras över från originalhandling till en annan handling innan databehandling kan ske. För att brottmålsdomen skulle kunna fylla också syftet som registeruppgift påkallades en viss formalisering av domens disposition, så att de för registerföringen intressanta uppgifterna så långt möjligt koncentrerades till domens första blad. De närmare bestämmelserna om avfattning av dom och beslut i brottmål återfinns i det med stöd av 30 kap. 14 § RB meddelade cirkuläret (1973:749, ändrat senast 1975:1007) till hovrätterna och tingsrätterna om avfattning av dom och slutligt beslut i brottmål. Av dessa bestämmelser följer bl.a. att tilltalads personnummer skall anges i domen.

Genom domskrivningsreformen skapades också möjlighet att på ett enkelt sätt lämna den tilltalade en skriftlig underrättelse om utgången i målet. Bestämmelser härom togs in i 30 kap. 7 § RB och i en med stöd därav utfärdad kungörelse (1970:85) om skyldighet för domstol att underrätta tilltalad om dom m.m. Bestämmelserna innebär att domstolen inom en vecka till den tilltalade översänder en kopia av domens första blad med dess uppgifter om domstol och parter m.m. samt domslut. Dessutom lämnas uppgift om tid och sätt för fullföljd av talan.

I 1969 års lagstiftningsärende diskuterades om inte också bestämmelserna i 17 kap. 7 § om innehållet i tvistemålsdom borde ändras på motsvarande sätt som föreslogs beträffande 30 kap. 5 §. I detta sammanhang uttalade föredragande departementschefen bl.a. att det ännu var för tidigt att bedöma i vad mån RI-projektet kunde komma att påverka utformningen av tvistemålsdomen. Den omkastning av ordningsföljden mellan brottmålsdomens olika avdelningar som det då var fråga om var en direkt följd av den föreslagna formaliseringen av brottmålsdomen med tanke på databehandling. Några egentliga olägenheter av att behålla det gällande uppställningssättet i fråga om tvistemålsdom ansågs inte vara att befara. Departementschefen ansåg därför inte tillräckliga skäl finnas att då göra någon ändring i 17 kap. RB (se prop. 1969:26 s. 61).

3 Försöksverksamhet med formaliserad domskrivning m.m.

Enligt lagen (1974:802) om försöksverksamhet med avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär skall dom och slutligt beslut i tvistemål vid de domstolar och i den utsträckning som föreskrivs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer försöksvis avfattas enligt formulär. Härvid får avsteg göras från bestämmelserna i 17 kap. 7 § RB om ordningsföljden mellan de skilda avdelningarna i dom.

I en till lagen anknyttande tillämpningskungörelse (1974:803) föreskrevs att dom och slutligt beslut som meddelades efter den 1 januari 1975 av vissa uppräknade domstolar t.v. och i den utsträckning domstolsverkets organisationsnämnd (DON) bestämde skulle avfattas enligt formulär. Formulären skulle fastställas av nämnden, som också skulle meddela

närmare bestämmelser om domskrivningen. De domstolar som deltog i försöksverksamheten var hovrätten för Nedre Norrland, tredje och femte avdelningarna av Stockholms tingsrätt, Uppsala tingsrätt, andra och sjätte avdelningarna av Malmö tingsrätt, Bollnäs tingsrätt och Härnösands tingsrätt.

Den försöksverksamhet som sålunda inleddes den 1 januari 1975 omfattade till en början endast själva domskrivningen. Fr.o.m. den 1 maj 1975 utvidgades emellertid försöksverksamheten till att även omfatta tingsrätternas rapportering om avgörandenas innehåll till olika myndigheter och register. Dessutom tillkom Klippans tingsrätt bland försöksdomstolarna. Bestämmelser om den fortsatta försöksverksamheten meddelades i förordningen (1975:97) om försöksverksamhet med avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär. Enligt förordningen, som ersatte 1974 års kungörelse, skall DON dels efter samråd med statistiska centralbyrån fastställa formulär till uppgift enligt 2 § kungörelsen angående äktenskapsregistret från tingsrätt som medverkar i försöksverksamheten, dels meddela bestämmelser om hur försöksdomstolarna skall fullgöra sin uppgiftsskyldighet enligt kungörelsen om skyldighet för domstol att lämna uppgifter i mål och ärenden enligt föräldrabalken. Sedan domstolsverket inrättats fr.o.m. den 1 juli 1975 har DON:s uppgifter övertagits av verket.

Den försöksvis tillämpade domskrivningstekniken innebär i huvudsak följande.

De blanketter som används har sin förebild i blanketterna för brottmålsdomen. Domslutet skrivs omedelbart efter domens rubrik dvs. efter de formella uppgifterna om domstolen och parterna. Yrkanden, domskäl och fullföljdshänvisning redovisas på fortsättningsblad. Domen skrivs ut i ett exemplar (domboksexemplaret) som sedan fotokopieras i erforderligt antal exemplar. Vissa undantag gäller i fråga om användande av blankett. Rapporteringen till äktenskapsregistret om äktenskapsskillnad och boskillnad sker med hjälp av en blankett, som ingår i ett blankettset och som till stora delar fylls i samtidigt som domboksexemplaret. För rapporteringen till pastorsämbeten, barnavårdsnämnder och allmänna försäkringskassor används fotokopia av domens formaliserade del, i vissa fall kompletterad med ytterligare uppgifter. För att tillgodose dessa mottagares krav på information har viss nomenklatur fastställts.

Försöksverksamheten har bedrivits i nära samarbete med de deltagande domstolarna och under medverkan av en arbetsgrupp med domare från dessa domstolar. I samband med att försöksverksamheten utvidgades att omfatta även rapporteringen ägde samråd rum med berörda centralmyndigheter.

4 Domstolsverkets skrivelse

Verket erinrar inledningsvis om att försöksverksamheten har pågått i närmare ett år. De domstolar som deltar i verksamheten är mycket positiva till det nya systemet. Också de myndigheter som berörts av de nya rapporteringsrutinerna har överlag en positiv inställning. Mot bakgrunden av erfarenheterna av försöksverksamheten anser verket att det tillämpade systemet har stora fördelar. Domskrivning och expediering har underlättats avsevärt samtidigt som rapporteringen blivit betydligt säkrare. Verket upplyser att antalet domsblanketter har kunnat inskränkas till fem, varav tre huvudblanketter. Vissa förtryck har skett för frekventa fall. En blankett-dom är — anser man — mera informativ än en dom som skrivs på sedvanligt sätt. Enligt domstolsverkets mening talar starka skäl för att det under försöksverksamheten tillämpade systemet för domskrivning samt rapportering till äktenskapsregistret, barnavårdsnämnder, pastorsämbeten och allmänna försäkringskassor nu införs vid samtliga tingsrätter. I fråga om hovrätterna bör reformen dock endast omfatta domskrivningen.

Lagtekniskt innebär verkets förslag att den i 17 kap. 7 § första stycket RB angivna ordningsföljden mellan olika i domen ingående avsnitt kastas om, så att domslutet kommer närmast efter de formella uppgifterna om domstol, datum och parter. Vidare skall enligt förslaget regeringen bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om avfattning av dom och beslut. Verket erinrar om att den föreslagna omkastade ordningsföljden på grund av hänvisning till 17 kap. 7 § RB får betydelse också beträffande slutligt beslut enligt 17 kap. 12 § liksom när det gäller avgöranden enligt en del andra författningar. Några olägenheter bör dock enligt verket inte följa härav.

Domstolsverket tar i sin skrivelse också upp frågan om underrättelse till part om utgången i tvistemål, liknande det som tillämpas i brottmål. Något sådant underrättelseförfarande har inte prövats under försöksverksamheten. Enligt verkets mening är den nuvarande ordningen, enligt vilken skyldighet inte finns att underrätta part i tvistemål om domstolsavgörande som berör honom, eller om vad han har att iakttä i fullföljdshänseende, otillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt. Som även uttalats inom riksdagen har frågan om ett underrättelseförfarande samband med frågan om domsformulär (jfr JuU 1973:33 s. 22). För att ett sådant förfarande skall bli effektivt anser emellertid verket att nuvarande regler om fullföljd mot tingsrätts avgöranden i tvistemål måste ändras. Förfarandet kan nämligen inte gärna användas av tingsrätt i annat fall än då kansliet meddelas. När dom avkunnas i samband med förhandling är det nämligen inte säkert att underrättelsen når parten innan tiden för vadeanmälan har gått ut. Vidare innebär bestämmelserna om domslösen en komplikation i detta sammanhang, påpekas det. Lösenskyldig part, som utan kostnad får underrättelse om utgången i målet genom att tingsrätten översänder kopia av domens

första blad och fullföljdshänvisning, torde med fog finna det egendomligt att kort tid därefter anmodas lösa en dom vars väsentliga innehåll redan är bekant för honom.

Enligt verkets mening torde den lämpligaste lösningen vara att införa ett gemensamt rättsmedel, förslagsvis kallat besvär och med en fullföljdstid av tre veckor. En sådan lösning har även, framhålls det, den fördelen att fullföljdsreglerna i tvistemål och brottmål blir enhetliga och att dessa regler kommer att i allt väsentligt stämma överens med vad som gäller i förvaltningsprocessen. Övervägande skäl talar för att kravet på vadeanmälan, som främst är historiskt betingat och egentligen utgör en onödig komplikation av regelsystemet, inte bör behållas, eftersom det hindrar genomförandet av från rättssäkerhetssynpunkt så angelägna åtgärder som underrättelseförfarande till part och enhetliga fullföljdsregler. För att komma till rätta med problemet om domslösen bör övervägas att avskaffa lösenskyldigheten och i stället höja ansökningsavgiften, förslagsvis till 50 kr.

Domstolsverket föreslår att tidpunkten för genomförandet av reformen bestäms till den 1 oktober 1976. Man anser det inte vara meningsfullt att införa det förordade underrättelseförfarandet till part förrän i vart fall reglerna om fullföljd mot tingsrätts avgörande har ändrats.

5 Remissyttrandena

Förslaget om övergång till ett blankettsystem för domskrivning även för tvistemålsens del har genomgående biträts av remissinstanserna. Särskilt de domstolar som deltagit i försöksverksamheten uttalar sig i positiva ordalag om fördelarna av det föreslagna systemet. *Hovrätten för Nedre Norrland* anför att den försöksvis tillämpade ordningen visat sig ha stora förtjänster. De fastställda riktlinjerna för domskrivning är enkla och klara och rutinerna för expediering har förenklats. Hovrätten tror sig kunna fastslå att den nya ordningen även från allmänhetens sida uppfattats som en förbättring. *Klippans tingsrätt*, som också deltagit i försöksverksamheten, uttalar att ett system med formulärdomar i tvistemål rätt använt har två stora fördelar. Den ena är att i domarnas händer sätts pålitliga förlagor till avfattning av rutinmässiga avgöranden. För den som har försökt åstadkomma enhetliga domsmodeller och skrivsätt framstår det såsom uppenbart vilka vinster som görs genom formuläravgöranden med viss nomenklatur. Den andra och kanske större fördelen är de förtjänster systemet med formulärdomar har när det i indispositiva mål gäller avrapportering till statistiska centralbyrån och andra myndigheter. Liknande synpunkter anläggs av flera domstolar.

I ett par yttranden uttalas dock någon tveksamhet i fråga om domstolsverkets uppfattning att själva författandet av domen skulle underlättas nämnvärt. Några remissinstanser uttalar att en konventionellt disponerad dom är mera lättläst för parterna än en formulärdom. Övriga fördelar såsom uppsättande och expediering av dom samt rapport till myndigheter anses

likafullt motivera att formulärdomssystemet införs. Till denna senare något mera reserverade grupp av remissinstanser hör *hovrätten över Skåne och Blekinge* samt *Hässelholms* och *Ystads tingsrätter*. Hovrätten understryker i sammanhanget att domstolarna bör lämnas stor frihet att själva avgöra i vilka fall blanketter inte behöver användas. Anvisningarna för utformningen av domar och beslut bör i så liten utsträckning som möjligt uppta bindande föreskrifter. Likriktningssträvanden som inte är sakligt motiverade bör enligt hovrätten undvikas. I alla de fall då intresset av klarhet och överskådlighet hos domen motiverar att denna i någon del utformas på annat sätt än anvisningarna föreskriver måste det finnas möjlighet att göra avsteg från dessa.

Även sådana remissinstanser som kan sägas företräda mottagarna av de olika underrättelser om domstols avgöranden som är föreskrivna ställer sig positiva till det nya systemet. *Statistiska centralbyrån* anmärker dock att det nya rapporteringssystemet till äktenskapsregistret är något mer arbets- och kostnadskrävande för registret än det nuvarande.

Remissinstanserna är allmänt positiva till domstolsverkets förslag även när det gäller frågan om underrättelse till part om utgången och de därmed förknippade spörsmålen om enhetligt rättsmedel och ändrade avgiftsbestämmelser. De allra flesta anser dock att särskilt frågan om ändring av fullföljdsbestämmelserna bör utredas närmare innan slutlig ställning kan tas. Till dessa hör *de tre hovrätterna* och *flera tingsrätter*. När det gäller expeditionsavgiften förordar åtskilliga att denna helt avskaffas och hänvisar härvid bl.a. till att någon sådan avgift inte tas ut för domar i mål som handläggs enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden.

Flera remissinstanser anser att de nuvarande fullföljdsreglerna inte lägger hinder i vägen för införande av den föreslagna underrättelseskyldigheten till parter i tvistemål. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* uttalar att, om domen avkunnas vid muntlig förhandling, parten redan då får tillräckliga upplysningar om domens innehåll. I så fall kan det inte innebära någon större olägenhet för honom om skriftligt besked om domslutet kommer honom till handa kanske först sedan tiden för vadeanmälan har gått ut. Meddelas domen som kanslidom uppkommer inga problem. Några andra sätt för meddelande av dom än dessa båda finns inte påpekar hovrätten. Liknande synsätt anläggs av bl.a. *Stockholms*, *Uppsala*, *Hässelholms* och *Malmö tingsrätter*.

Åtskilliga remissinstanser, bland dem *de tre hovrätterna*, förordar att reformen genomförs först i anslutning till årsskiftet 1976-77.

I många yttranden görs en del mera detaljbetonade påpekanden rörande nomenklatur, uppställning etc. i de under försöksverksamheten tillämpade formulären och anvisningarna.

6 Föredraganden

Rättegångsbalken (RB) reglerar endast i begränsad utsträckning hur dom och slutligt beslut i tvistemål skall avfattas. De minimikrav som ställs på innehållet i sådant avgörande är angivna i 17 kap. 7 § RB. Där anges också att de olika beståndsdelarna i avgörandet skall tas upp i viss ordning. I 17 kap. 8 § föreskrivs att vissa domar, t.ex. tredsdomar, får utfärdas i förenklad form enligt bestämmelser som meddelas av regeringen. Sådana bestämmelser finns i protokollskungörelsen (1971:1066) för de allmänna domstolarna.

I fråga om dom i brottmål beslöts år 1969 om övergång till ett nytt system, enligt vilket dom och beslut avfattas på särskilda blanketter med ledning av anvisningar som regeringen utfärdar. Denna reform genomfördes som ett led i arbetet på uppbyggnaden av ett ADB-baserat, enhetligt informationssystem för rättsväsendet (RI). Reformen har emellertid inneburit fördelar också i andra avseenden än dem som i första hand låg till grund för densamma. Erfarenheterna av blankettsystemet på brottmålsidan tyder på ej obetydliga tidsvinster vid konceptskrivning, utskrift och expediering av domen. Genom den nya dispositionen av domen har det också blivit möjligt att på ett enkelt sätt lämna part skriftligt besked om utgången i målet.

Sedan över ett år tillbaka har med stöd av särskild lagstiftning dom och slutligt beslut i tvistemål vid vissa domstolar försöksvis avfattats enligt formulär. Det försöksvis tillämpade blankettdomsystemet har avsevärda likheter med det som gäller för brottmålsdelen.

Domstolsverket har i en skrivelse den 19 november 1975 till regeringen uppgivit att erfarenheterna från försöksverksamheten är mycket goda. Domskrivning och expediering har, sägs det, underlättats avsevärt samtidigt som rapporteringen till andra myndigheter blivit säkrare. Verket föreslår därför att det under försöksverksamheten tillämpade systemet för domskrivning och rapportering införs vid samtliga tingsrätter och såvitt angår domskrivningen även för hovrätternas del.

Remissinstanserna har genomgående biträtt verkets förslag härom. Även jag kan ansluta mig till förslaget, som utöver de anförda praktiska fördelarna också har den positiva konsekvensen att bestämmelserna om dom i tvistemål och i brottmål blir mer enhetliga. Reformen torde innebära att domstolsarbetet kan ytterligare rationaliseras.

När det gäller den närmare utformningen av formulärsystemet för tvistemål bör uppmärksammas att skälen för detta är delvis andra än de som primärt motiverade ett sådant system på brottmålsidan. Det är inte nu aktuellt att utsträcka RI till att omfatta även tvistemålsprocessen. Härav följer att utrymmet för avsteg från fastställda föreskrifter i formellt avseende kan göras större än som har varit möjligt i fråga om brottmålen.

Lagtekniskt bör reformen, såsom verket föreslagit, komma till uttryck

genom ändrad ordningsföljd av de i 17 kap. 7 § första stycket RB uppräknade avsnitt som en dom skall innehålla. Uppgift om domslutet (punkt 5) bör följa som punkt 3 omedelbart efter uppgift om parterna och deras representanter (jfr 30 kap. 5 § första stycket). Som en konsekvens av domens ändrade disposition bör vidare domslut och domskäl kastas om i 17 kap. 9 § femte stycket (jfr 30 kap. 7 § fjärde stycket). Till följd av hänvisningen i 17 kap. 12 § kommer ändringen i 17 kap. 7 § att avse även slutligt beslut i tvistemål.

Ändringen i 17 kap. 7 § kommer att få konsekvenser även utanför RB:s omedelbara tillämpningsområde. På grund av hänvisningar till RB blir ordningsföljden omkastad i t.ex. avgöranden i fastighetsmål (2 § lagen 1969:246 om domstolar i fastighetsmål och 16 kap. 10 § fastighetsbildningslagen 1970:988), i vattenmål (11 kap. 1 § vattenlagen 1918:523), i dom och slutligt beslut i tvistemål enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden (4 § nämnda lag), i dom och slutligt beslut i militärt tvistemål (6 § militära rättegångslagen 1948:472), i slutligt beslut i domstolsärenden (11 § lagen 1946:807 om handläggning av domstolsärenden), i dom och slutligt beslut i arbetsvist (5 kap. 3 § lagen 1974:371 om rättegången i arbetsvister) samt i slutligt beslut i tvist vid bostadsdomstolen (17 § lagen 1974:1082 om bostadsdomstol). Som domstolsverket har anfört torde detta inte innebära någon olägenhet. Någon anledning att annat än i begränsad omfattning inordna de nu angivna målgrupperna i ett formulärsystem torde dock inte finnas.

Domstolsverket har vidare föreslagit att en ny paragraf införs i 17 kap. enligt vilken regeringen får meddela närmare bestämmelser om avfattning av dom och beslut. Att den föreslagna reformen förutsätter att blanketter fastställs och anvisningar utfärdas är uppenbart. Jag är emellertid av den meningen att någon uttrycklig lagbestämmelse om rätten att utfärda sådana tillämpningsföreskrifter inte behövs. Visserligen finns det en bestämmelse härom för brottmålsens del i 30 kap. 14 §. Denna bestämmelse har emellertid tillkommit mot bakgrund av andra konstitutionella regler än som numera gäller enligt den nya regeringsformen. Enligt 8 kap. 13 § regeringsformen får sålunda regeringen utan särskilt bemyndigande besluta föreskrifter om verkställighet av lag och är f.ö. även behörig att överlåta åt underordnad myndighet att meddela bestämmelserna. Jag anser mot bakgrund härav att delegationsbestämmelsen i 30 kap. 14 § numera är överflödig. Detsamma torde gälla ett stort antal liknande bestämmelser i RB. Att i detta begränsade lagstiftningsärende företa någon systematisk genomgång från sådan utgångspunkt av balkens delegationsbestämmelser är dock inte motiverat. Däremot kan det vara skäl att i detta sammanhang ta bort onödiga sådana bestämmelser i de kapitel, 17, 30 och 45 kap. RB, som rör frågan om domstols dom och ansökan om stämning i brottmål. En följd härav blir att det i fortsättningen får ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela behövliga föreskrifter i nu åsyftade hän-

seenden. I enlighet härmed föreslår jag att 30 kap. 14 § och 45 kap. 18 § upphävs samt att viss jämkning görs i 17 kap. 8 § och 30 kap. 7 §.

Domstolsverket har i sin skrivelse även tagit upp frågan om underrättelse till parterna i tvistemål om utgången i målet. Vad som ifrågasätts är införande av bestämmelser motsvarande dem som för brottmålen infördes i samband med 1969 års domskrivningsreform och som innebär att en kopia av domsblankettens första blad med uppgift bl.a. om domslutet samt fullföljdshänvisning sänds till parten i vanligt brev. Verket anser dock att den ifrågasatta ordningen inte bör genomföras förrän vissa ändringar gjorts i reglerna om fullföljd i tvistemål samt expeditionsavgift.

Verkets uppfattning om värdet av att domstolen självantager parterna skriftligt besked om utgången delas genomgående av remissinstanserna. I motsats till verket är emellertid flera av dem av den uppfattningen att den förordade ordningen mycket väl kan genomföras utan att man avvaktar ändringar i bestämmelserna om fullföljd eller expeditionsavgift. För egen del ansluter jag mig till denna senare uppfattning. När nu förutsättningar skapas att utan nämnvärt besvär för domstolen lämna de rättssökande besked om utgången i målet, vilket är av stort värde bl.a. av rättssäkerhetsskäl, är det enligt min mening rimligt att man utan dröjsmål tar till vara möjligheten i den utsträckning det låter sig göra. Att inte alla parter får samma nytta av underrättelsen utgör sålunda inte något skäl mot att domstolarnas service till de rättssökande utsträcks redan nu. F.ö. är det i tvistemål vanligt att dom inte avkunnas utan meddelas som kanslidom. En bestämmelse om underrättelseskyldighet bör tas in som ett nytt, sjunde stycke i 17 kap. 9 § (jfr 30 kap. 7 § sjätte stycket.)

Som flera remissinstanser förordat bör de nya bestämmelserna träda i kraft den 1 januari 1977. Den nu pågående försöksverksamheten bör fortgå till denna dag.

Jag noterar med intresse att remissinstanserna allmänt är positiva till en översyn av fullföljdsbestämmelserna i syfte att skapa enhetligare regler. Som jag nämnt tidigare (se prop. 1975/76:148 avsnitt 6.3.1) räknar jag med att en departementspromemoria rörande behovet och inriktningen av en översyn av rättegångsförfarandet kommer att föreligga inom kort. Det synes lämpligt att frågan om fullföljdsbestämmelserna tas upp i det sammanhanget.

Frågan om domskrivning i tvistemål har beröringspunkter med en av Svenska Bankföreningen och Sveriges Jordbrukskassaförbund år 1974 aktualiserad fråga om angivande av person- och organisationsnummer i vissa domar, beslut och andra avgöranden. Organisationerna pekar på personnumrets betydelse som identifikationsmedel i ADB-sammanhang och framhåller att en regel enligt vilken olika relevanta domstolsavgöranden alltid skall innehålla uppgift om gäldenärens personnummer på ett väsentligt sätt skulle underlätta för registerförarna att föra sådana fullständiga och korrekta kreditupplysningsregister som kreditupplysningslagen (1973:1173)

föreskriver. För att domstolsavgörandena i fråga generellt skall kunna innehålla uppgift om gäldenärens personnummer, måste emellertid enligt organisationerna också införas en uttrycklig skyldighet för den som ansöker om stämning i tvistemål, lagsökning eller betalningsföreläggande att ange motpartens personnummer.

Yttranden över framställningen har inhämtats från domstolsverket, datainspektionen, riksskatteverket, Stockholms tingsrätt, Sveriges domareförbund och Sveriges advokatsamfund. Remissinstanserna är alla i princip positiva till förslaget att person- och organisationsnummer skall anges i domar och andra beslut av allmän domstol. De flesta av dem förutsätter i likhet med de förslagsställande organisationerna att det bör ankomma på parterna, närmast då sökanden, att lämna domstolen besked om sådant nummer. Tanken att sökanden skall vara skyldig att förete personbevis eller liknande beträffande motparten avvisas dock allmänt.

Även enligt min mening är det naturligt att parternas personnummer (motsvarande) anges i domar och andra beslut som domstolen meddelar. Med hänsyn till personnumrets ökande betydelse som identifikationsinstrument kan uppenbarligen uppgift härom vara av värde från olika synpunkter. Domsformulär och anvisningar i det nya domskrivningssystem som jag berört i föregående avsnitt bör utformas med tanke härpå.

Även om jag sålunda delar uppfattningen att redovisning av personnummer är av värde har vad som förekommit i ärendet dock inte övertygat mig om att intresset härav har sådan tyngd att någon ovillkorlig bestämmelse härom är befogad. En sådan bestämmelse skulle nämligen förutsätta antingen att domstolen själv i sista hand har att ta fram uppgiften eller att skyldigheten för sökanden att lämna uppgiften förknippas med en verksam processuell påföljd t.ex. avvisande av talan. Inget av dessa alternativ är tilltalande. Jag är inte f.n. beredd att förorda någon skärpning av de nuvarande bestämmelserna i 33 kap. 1 § RB där det sägs att uppgift om motpartens personnummer *bör* lämnas i stämningsansökningen eller i motsvarande bestämmelser i lagsökningslagen (1946:808). En konsekvens av detta ställningstagande är att redovisning av personnummer (organisationsnummer) i dom och beslut får begränsas till fall där uppgiften finns tillgänglig hos rätten. Så torde emellertid vara fallet i det stora flertalet mål och ärenden.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga
Domstolsverkets lagförslag

Förslag till
Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrives i fråga om rättegångsbalken
dels att 17 kap. 7 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i 17 kap. skall införas en ny paragraf, 16 §, av nedan angivna
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

7 §

Dom skall avfattas skriftligen
och i skilda avdelningar angiva:

1. domstolen samt tid och ställe
för domens meddelande;
2. parterna samt deras ombud
eller biträden;
3. parternas yrkanden och in-
vändningar samt de omständig-
heter, varå de grundats;
4. domskälen med uppgift å vad
i målet är bevisat; samt
5. domslutet.

Dom skall avfattas skriftligen
och i skilda avdelningar angiva:

1. domstolen samt tid och ställe
för domens meddelande;
2. parterna samt deras ombud
eller biträden;
3. domslutet;
4. parternas yrkanden och in-
vändningar samt de omständig-
heter, varå de grundats;
5. domskälen med uppgift å vad
i målet är bevisat.

Högre rätts dom lägre rätts dom.

Äger part fullfölja i 54 kap. 14 §.

16 §

*Närmare föreskrifter om avfatt-
ning av dom och beslut meddelas
av regeringen.*

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1976, då lagen (1974:802) om
försöksverksamhet med avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål
enligt formulär och förordningen (1975:97) om försöksverksamhet med
avfattande av dom och slutligt beslut i tvistemål enligt formulär skall
upphöra att gälla.